

Syddansk Universitet

Det Ny Merino

#11

Institut for Sprog og Kommunikation

Metafor 9,5 – Organisationer som multimodalitet

Mikkel Christensen

November 2016

ISSN: 2445 – 6764

Copyright ©

Artiklen må bruges og genbruges under Creative Commons licens BY-NC-ND, hvilket betyder, at den må gengives og spredes elektronisk eller på anden måde, hvis det sker med klar kildeangivelse og/eller med link tilbage til den pågældende gengivelse.

Redaktion: Flemming Smedegaard & Iben Malthe Roldsgaard

Præsentation af forfatteren

Mikkel Christensen

Cand. Mag. I International Virksomhedskommunikation, Syddansk Universitet

Medlem af forskningsgruppen TRILO

Metafor 9,5 – Organisationer som multimodalitet

Mikkel Christensen

Abstract

Aiming at understanding how logos may be used for strategic communication, I propose to develop Morgan's (2006) metaphoric understanding of organisations by developing a new metaphor – Organisations as multimodality. More specifically, I aim at widening the analytical potential of the 9th metaphor – Organisations as language (Andersen & Smedegaard 2005a) – by drawing on Halliday's understanding of systemic functional linguistics (SFL) (e.g. Andersen & Smedegaard 2005b; Andersen & Holsting 2015) and the multimodal turn of his theory (e.g. Kress & van Leeuwen 2006; van Leeuwen 2005).

As logos often combine texts and images they are prime examples of multimodal texts (Johannesen 2010:32). Multimodality can indeed be said to be a very broad term. Keeping this in mind, analysing the communicative potential of logos becomes even more interesting, because Johannesen (2012) writes that the simplest texts – in broad terms – are those of which we have the poorest understanding (Johannesen 2012:155). In other words, underneath the simple look of a logo it may be rather complex. Needless to say I assume that logos have communicative potentials in themselves. As a number of discourse analyses take verbal language into consideration only (Fairclough 1992; Jørgensen & Phillips 1999; Phillips 2015), I am faced with two interrelated challenges if I want to understand the communicative potentials of logos:

- How is it possible to develop a method for multimodal discourse analysis?
- How is it possible to handle the process of making multimodal choices in a communication situation?

I seek to answer these questions in this article – thereby showing the relevance of a multimodal metaphor in a world in which communication – according to Boeriis (2009) – has gone from being monomodal to becoming increasingly multimodal (Boeriis 2009:67- 69).

Hvorfor en metafor 9,5?

Morgan (2006) skriver:

“Metaphor is inherently paradoxical. It can create powerful insights that also become distortions, as the way of seeing created through a metaphor becomes a way of not seeing.” (Morgan 2006:5).

Pointen er altså, at hver enkelt metafor bidrager med hver sin indsigt. Andersen og Smedegaard (2005a) udnyttede den pointe, da de udviklede en 9. metafor – *Organisationer som sprog*. De konstaterede imidlertid hurtigt, at den ikke er udviklet til også at kunne håndtere visuel kommunikation (ibid.:25). Denne konstatering er interessant i en verden, hvor kommunikation bliver mere og mere multimodal, hvilket skal forstås sådan, at semiotiske ressourcer, som kaldes modes, skaber betydning i samspil med hinanden (Boeriis 2009:68; Kress & van Leeuwen 2001:21). Kress og van Leeuwen (2001) skriver videre, at semiotiske ressourcer tillader den samtidige realisering af flere forskellige diskurser og interaktionsformer (Kress & van Leeuwen 2001:21). Multimodalitet kan med rette siges at være et komplekst begreb på grund af de samtidigt realiserede diskurser, men denne kompleksitet synes den 9. metafor ikke at indfange, da den kun arbejder med ét mode – nemlig verbalsprog. Den er således utilstrækkelig, når det eksempelvis handler om visuel kommunikation. Denne utilstrækkelighed ønsker jeg med den multimodale metafor at råde bod på. Metaforens sigte på multimodal kommunikation stiller selvfølgelig krav til analyseobjekternes beskaffenhed, da de også skal være af multimodal art. Jeg vælger derfor at undersøge, hvordan logoer kan anvendes til strategisk kommunikation. Johannesen (2010) skriver nemlig at logoer er multimodale tekster, da de består af tekst og billede (Johannesen 2010:32). Et opslag på www.ordnet.dk fortæller, at et logo er et:

“(...) billedligt tegn som et firma, en institution eller en person bruger til at gøre opmærksom på sig selv med (...)” (Hjemmeside 1).

Spørgsmålene bliver således, hvordan man mere konkret anvender et logo til at gøre opmærksom på sig selv, og om denne opmærksomhed altid er hensigtsmæssig. Spørgsmålene er relevante, da Johannesen (2012) skriver, at de strukturelt set mest enkle tekster er dem, vi forstår dårligst (Johannesen 2012:155). Heri ligger selvfølgelig en antagelse om, at logoer har en kommunikativ effekt. Det er dog mere uklart, hvori denne effekt består. Logoer er imidlertid et ret lille analyseobjekt, og jeg arbejder derfor med følgende fem hypoteser:

- Et logo kan have status af en selvstændig tekst.
- Intet ved et logos udformning er tilfældigt.
- Intet ved et logos udformning er uden betydning (Johannesen 2012:157-158).
- Hvis der er tale om interesseorganisationer, arbejder disse for at varetage medlemmernes interesser, og deres logo signalerer dette på en eller anden måde.

- Et logo kommunikerer både noget indadtil og udadtil i en organisation.

Jeg gør mig ingen illusioner om at kunne bedømme, hvad et godt eller dårligt logo er. Det synes da heller ikke at være Morgans intention at komme med værdidomme:

”Metaphor encourages us to think and act in new ways. It extends horizons of insights and creates new possibilities.” (Morgan 2006:341).

Et mere opnåeligt mål synes derfor at være at skabe større indsigt i, hvordan logoer betyder, og hvordan multimodale valg mere generelt træffes mest hensigtsmæssigt i en kommunikationssituation.

Tilbage til rødderne

Johannesen (2010) skriver, at der overordnet findes to skoler inden for tegnteori: en europæisk, der er inspireret af schweizeren Ferdinand de Saussure, og en amerikansk, der er inspireret af amerikaneren Charles Sanders Pierce (Johannesen 2010:33-34). Pierces tegnbegreb er triadisk og består af elementerne: *Respresentamen*, *Interpretant* og *Objekt* (Manuskript fra 1897. *Philosophical Writings* s. 99 (F.O). Her taget fra Wille 2007:56). I kraft af objektet opererer Pierce således med en virkelighedsrelation, der kan være af følgende tre typer:

- *Ikon*: Egenskaber ved tegnet, der gør at det ligner objektet.
- *Indeks*: Tegnet viser en umiddelbar sammenhæng med tegnet.
- *Symbol*: En relation imellem tegnet og objektet, som udelukkende er baseret på en konvention (ibid. 58).

Saussure arbejder med sproget som en toleddet størrelse – et dyadisk tegn – som han inddeler i *Signifié* og *Signifiant*, og han mener, at sproget nødvendigvis må indeholde begge sider. Hos Saussure er tegnet, modsat hos Pierce, udelukkende en psykologisk størrelse, hvor forandring muliggøres af et kontingent, arbitrært, forhold imellem de to sider (Sørensen 2010:196, 198, 200-201; Wille 2007:64). Saussure skelner ligeledes imellem *Langue* og *Parole* og afviser samtidig at arbejde med parole, idet han mener, at lingvistikens opgave er at kortlægge sprogsystemet i et synkront perspektiv (Holm 2011:103-104).

Selvom mange teorier om logoer tager udgangspunkt i Pierces triadiske tegnbegreb (Johannesen 2010:34), vælger jeg at forfølge Saussures tanker, når jeg udvikler et bud på en multimodal diskursanalyse senere i artiklen. Laclou og Mouffes, Potter og Wetherells, Faircloughs og Hallidays kritik tager nemlig udgangspunkt i Saussure og hans dyadiske tegn. Den manglende virkelighedsrelation råder Hjelmslev (1943) desuden bod på med sin tegnforståelse. Han er inspireret af Saussure, hvilket han selv skriver (Hjelmslev 1943:9), men det ses også, når han beskriver sprogteoriens formål, der ligesom hos Saussure er den synkrone sprogbeskrivelse:

”Formaalet naas bedst ved i nogen grad at forglemme fortiden, og begynde forfra overalt, hvor fortiden ikke har ydet noget der lader sig udnytte.” (ibid.:8).

Saussure opererer med langue og parole. Hjelmlev opererer tilsvarende med *Systemet*, det bagvedliggende sprog, og *Forløbet*, den konkrete tekst (ibid.:36). Hjelmlev adskiller sig dog også fra Saussure på ét afgørende punkt: Han fokuserer på konteksten:

”(...)enhver størrelse, og altsaa ogsaa ethvert tegn er defineret relativt, ikke absolut, og kun ved sin plads i konteksten (...) I absolut isolerethed har intet tegn nogen betydning; enhver tegnbetydning opstår i en kontekst(...).” (ibid.:41).

De monomodale diskursanalyser

Jørgensen og Phillips(1999) skriver, at de tilgange, som de gennemgår, alle er funderet i strukturalistiske og poststrukturalistiske tilgange. Disse bygger på, at sproget og sprogbrugen spiller en hovedrolle, når mennesker skaber repræsentationer af virkeligheden. Tilgangene lægger således vægt på parole, og de kritiserer derfor Saussures skarpe adskillelse af langue og parole, da den konkrete sprogbrug netop er med til at skabe og forandre sproget (Jørgensen & Phillips 1999:18-21). De diskursanalytiske tilgange deler videre Foucaults syn på diskurser som vidensregimer, der er regelbundne (ibid.:21-22). Van Leeuwen (2005) skriver, at dette også gælder for socialsemiotikken (van Leeuwen 2005:94). Foucault mener, at alt er skabt i diskurs, og det er således ikke muligt at gå bag om diskursen, hvilket Fairclough og Laclau og Mouffe er kritiske overfor. De vil derfor undersøge diskursens ideologiske virkninger (Jørgensen & Phillips 1999:27).

Laclou og Mouffes diskursteori

Laclou og Mouffe forstår en diskurs som en entydig fastlæggelse af betydning inden for et domæne. Deres tanke er dog, at betydning aldrig kan fastlåses fuldstændigt (ibid.:34, 36). De opererer med følgende begreber:

- *Nodalpunkter*: Et privilegeret tegn, som betydning udkrystalliseres omkring.
- *Diskursivt felt*: Alt det, som diskursen udelukker.
- *Elementer*: Tegn, der ikke endeligt har fået fastlagt deres betydning.
- *Flydende betegnere*: Elementer, der i særlig grad er åbne for betydningstilskrivning.
- *Momenter*: Tegn, som er blevet fastlagt endeligt, men som potentielt forbliver flertydige.
- *Lukning*: Et midlertidigt stop i tegnenes betydningstilskrivning (ibid.:36-39).

Diskursanalysens opgave er således at følge, hvordan elementerne, momenterne og de øvrige begreber kæmper om at skabe entydighed i det sociale på alle niveauer (ibid.:34). Jeg vælger ikke at følge Laclou og Mouffes tanker yderligere, da Jørgensen og Phillips skriver, at Laclou og Mouffe ikke leverer nogen konkrete redskaber til tekstanalyse (ibid.).

Potter og Wetherells diskurspsykologi

Potter og Wetherell forstår diskurser som alle verbale interaktioner og skrevne tekster (ibid.:124). Begrebet *Interpretative repertoires* er centralt i deres teori, hvor de undersøger, hvordan subjekter konstruerer blandt andet selvet og verdensbilleder i social interaktion. Interpretative repertoires henviser netop til de fleksible ressourcer, som subjekter trækker på i konkret interaktion. Diskurser er således ikke abstrakte begreber men konkrete sociale praksisser (ibid.).

Selvom Jørgensen og Phillips skriver, at ressourcerne er fleksible, vælger jeg ikke at anvende Potter og Wetherells tanker, da de ønsker at blotlægge, hvordan diskursers effekter er med til at undertrykke en gruppes interesser på bekostning af en anden (ibid.:126). Jeg har desuden brug for analytisk stringens, og at analyseredskaberne kan håndtere multimodalitet. Teorien synes ikke at kunne honorere disse krav, da Phillips (2015) skriver, at man i den konkrete analyse eksempelvis kan identificere nogle lingvistiske træk såsom brugen af pronominer og modalitet (Phillips 2015:317).

Faircloughs kritiske diskursanalyse

Fairclough forstår en diskurs som parole, og han ser således en diskurs som en måde at handle på. Hans forståelse bunder i et ønske om at understrege, at sprogbrugen ikke fungerer uafhængigt af situationen, sociale subjekter og relationerne imellem disse. Han kritiserer således Saussure, da han igennem sin forståelse af diskurs som parole også siger, at sprogbrug kan bidrage til forandring (Fairclough 1992:63). Hans metode virker lovende, da han i modsætning til Potter og Wetherell opstiller en tredimensionel model, som kan bruges i det konkrete analysearbejde. Dimensionerne er:

- *Diskurs som tekst*: Fairclough er her inspireret af Hallidays teoriapparat, som jeg senere vender tilbage til.
- *Diskursiv praksis*: Fairclough forstår denne som produktion, distribution og konsumtion af tekster, og dimensionen bliver således mediator imellem den inderste og yderste dimension. Disse praksisser begrænses af, hvilke ressourcer fortolkerne har til rådighed. Ressourcerne er en samlebetegnelse for sociale praksisser, normer og konventioner, som han slår sammen i begrebet *Diskursorden*. Han forstår denne som en ustabil ligevægt, der kan skabe grobund for hegemoni.
- *Social praksis*: Fairclough arbejder her med ideologi og hegemoni. Han forstår førstnævnte som konstruktioner af virkeligheden, som er indbygget i forskellige dimensioner af den diskursive praksis. Han mener videre, at ideologi er med til at skabe, genskabe og transformere forskellige dominansrelationer. Han forstår sidstnævnte som lederskab over de økonomiske, kulturelle, politiske og ideologiske sfærer i samfundet. Lederskabet opnås dog kun midlertidigt som en ustabil ligevægtstilstand (ibid.:64-65, 71, 78-80, 87, 92-93).

Fairclough skriver, at der er et dialektisk forhold imellem den diskursive praksis og den sociale praksis (ibid.:65), og modellen synes derfor fleksibel. Jørgensen og Phillips skriver dog, at Fairclough ikke redegør for grænserne imellem de to dimensioner (Jørgensen & Phillips 1999:101-102), hvorfor jeg ikke anvender modellen.

Halliday og socialemiotikken

Halliday forstår sproget som organiseret i tre strata: fonologien/grafologien, leksikogrammatikken og semantikken, hvor konteksten ligger som et fjerde stratum uden om de tre øvrige. Han mener videre, at strataene realiserer og realiseres af hinanden, når der ikke er tale om det øverste eller nederste stratum – konteksten og fonologien/grafologien (Andersen & Smedegaard 2005b:15). Hallidays sprogbeskrivelse adskiller sig således fra Saussures på blandt andet to punkter:

- Grammatikken er kontekstbestemt og således ikke arbitrær.
- Hallidays sprogbeskrivelse opererer med ét udtryksplan – fonologien/grafologien - og to indholdsplan – leksikogrammatikken og semantikken (ibid.:16).

Der er faktisk et tredje punkt, hvorpå Saussures og Hallidays sprogbeskrivelser adskiller sig fra hinanden. Halliday sætter nemlig valget og ikke selve tegnet i centrum (Andersen & Holsting 2015:410). Han ser således systemet som et potentiale, hvorfra man kan instantiere betydning efter behov. Den socialemiotiske sprogbeskrivelse er derfor paradigmatiske og ikke syntagmatiske – ikke et inventar af regler, men en ressource til betydningsskabelse (ibid.:402-405). Valget er således et centralt begreb i sprogbeskrivelsen, selvom Bache (2012) kritiserer Halliday for ikke at kunne redegøre for motivationen bag et sprogligt valg (Bache 2012:284). I betragtning af at konteksten som nævnt ligger uden om de tre øvrige strata, ville socialemiotikkens svar på den kritik sikkert være at valgene er betingede af, i hvilken kontekst sproget skal fungere. Konteksten er væsentlig, da den er afgørende for, hvilke tekstkarakteristika det er passende at anvende (ibid.:361). Ligesom hos Hjelmslev har konteksten således en central plads hos Halliday, men hos sidstnævnte er den en abstraktion (Andersen & Holsting 2015:362), der skabes af variable:ne:

- *Felt*, der relaterer sig til, hvad der kommunikeres om.
- *Relation*, der relaterer sig til relationen imellem afsender og modtager af en tekst.
- *Måde*, der relaterer sig til sprogets rolle i interaktionen (ibid.:362).

Andersen og Holsting opregner under hver kontekstvariabel en række kontinua, som kan anvendes i beskrivelsen af konteksten (ibid.:362-374). Disse er altid de samme, og selvom der er tale om kontinua, kan Hallidays kontekstbegreb virke statisk. Den konkrete sprogbeskrivelse er organiseret i de tre såkaldte *Metafunktioner*, der fungerer på tværs af strataene:

- *Den ideationelle metafunktion*: Sproglig ressource, som anvendes til at give udtryk for erfaringer med den ydre, fysiske verden og den indre, mentale verden.
- *Den interpersonelle metafunktion*: Sproglige ressourcer, der anvendes, når mennesker interagerer.
- *Den tekstuelle metafunktion*, som organiserer ideationel og interpersonel betydning (Andersen & Holsting 2015:406-408; Andersen & Smedegaard 2005b:17).

Sprogbrugen er som nævnt kontekstafhængig, og det er den, da den ideationelle metafunktion relaterer sig til felt, den interpersonelle metafunktion relaterer sig til relation, og den tekstuelle metafunktion relaterer sig til måde (Andersen & Holsting 2015:362).

En multimodal diskursanalyse

Det stod indledningsvis klart, at multimodalitet er et omfattende begreb. For at kunne udvikle en multimodal diskursanalyse har jeg derfor brug for en overordnet ramme, som tager hensyn til dette. Rammen er væsentlig af to årsager:

- Den skaber transparens i analyserne.
- Den sikrer, at alle modes kan anvendes samtidig, hvilket er vigtigt i en socialemiotisk sammenhæng, hvor alt er betydende (Andersen & Holsting 2015:414).

Andersen og Boeriis (2012) tilbyder med deres *relation/participant focus analysis (RPF-analysis)* en sådan ramme, idet de skriver, at den er: ”an integral multimodal method of analysing marketers’ discursive strategies” (Andersen & Boeriis 2012:76). RPF-analysen er ydermere anvendelig i en multimodal sammenhæng, idet de mener, at det lingvistiske sprog ikke har forrang i forhold til at kunne videregive betydning. Det er fortsat et væsentligt mode, men andre modes indgår på lige fod med det lingvistiske sprog i betydningsskabelsesprocessen (ibid.) De adskiller sig således fra Halliday, der mener, at det lingvistiske sprog alene er basis for betydningsskabelse (ibid.). Multimodal-socialsemiotik bygger dog på nogle af de samme grundantagelser, som også findes inden for systemisk funktionel lingvistik (SFL):

1. Forståelsen af tegnsystemet som et paradigmatiske ordnet system, som man kan instantiere fra efter behov – sproget som ressource til betydningsskabelse.
2. Forståelsen af sproget som organiseret i strata.
3. Forståelsen af sproget som stratificeret system, der videre er indlejret i en kontekst, hvorfor betydningsskabelsen er kontekstafhængig.
4. Forståelsen af sproget som udfyldende tre metafunktioner (ibid.:77).

Jeg gennemgik også ovenstående punkter i relation til det lingvistiske sprog ovenfor, og det er således muligt at vise, hvor der er sammenfald imellem SFL og multimodal socialemiotik. Kress og van Leeuwen og Andersen og Holsting definerer eksempelvis de tre metafunktioner på stort set samme måde. Førstnævnte arbejder bare med ”any mode” (Kress og van Leeuwen 2006:42-43), mens sidstnævnte begrænser sig til det lingvistiske sprog.

Punkterne siger dog ikke kun noget om det multimodale arvegods, men også noget om, hvordan RPF-analysen udføres. Andersen og Boeriis kombinerer punkt 2-4, når de udvikler rammen – koordinatsystemet – som RPF-analysen hviler på, mens de undersøger punkt 1 – de instantierede valg – i selve analysen (ibid.:77). Koordinatsystemet undersøger altså to fundamentale faktorer: personificering og kommunikationsperspektiv. X-aksens to poler er således person gående imod ting, mens y-

aksens to poler er afsender (performer) gående imod modtager (perceiver). Koordinatsystemet indfanger således:

- om teksten fortæller en historie om levende personer,
- om teksten fortæller en historie om døde ting,
- om teksten fokuserer på afsender,
- om teksten fokuserer på modtager.

X-aksen er med andre ord ideationel i sit fokus, mens y-aksen er interpersonel i sit fokus (ibid. 77-78). Den tekstuelle metafunktion anvendes dog også, idet den konkrete tekst inddeles i forskellige clusters på baggrund af saliens (ibid.:80-81). Saliens er netop hjemhørende under den tekstuelle metafunktion, som den defineres af Kress og van Leeuwen (Kress & van Leeuwen 2006:201).

RPF-analysen er en udmærket ramme. De diskursive strategier, som Andersen og Boeriis præsenterer (*Producer, User, Product og Use*) kan virksomheder anvende over for kunderne med henblik på at fremme salg (Andersen & Boeriis 2012:77). Mine organisationer er interesseorganisationer – nærmere bestemt handicaporganisationer – hvorfor man ikke kan tale om egentlige kunder. Jeg har derfor valgt at kalde de diskursive strategier noget andet. Jeg er her inspireret af navnene på y-aksens poler, og jeg kalder derfor det øverste venstre kvadrant for *Organisationen som en samling personer*, det øverste højre kvadrant for *Medlemmet som en person*, det nederste venstre kvadrant for *Organisationen som organisation* og nederste højre kvadrant kalder jeg for *Medlemmet som en ting*. Øverste venstre kvadrant har således fokus på, om organisationen har et menneskeligt ansigt, øverste højre kvadrant har fokus på medlemmet som person, nederste venstre kvadrant har fokus på organisationen som en ubestemmelig helhed af arbejdsgange, og nederste højre kvadrant har fokus på den ”defekt” eller det handicap, som medlemmet har.

Den dynamisk funktionelle rangsegmentering

Andersen og Boeriis inddeler som nævnt tidligere deres tekster i mindre enheder for at kunne håndtere dem analytisk. De er her inspireret af Baldry og Thibaults (2006) cluster-analyse. Boeriis (2012) kritiserer imidlertid cluster-analysen for ikke at levere et reelt bud på en systematisk funktionel sondring imellem clusters på forskellige rangniveauer (Boeriis 2012:139). Hans mål er at forbinde en tilsyneladende intuitiv viden om segmentering af komplekse visuelle tekster med analytisk stringens (ibid.:132). Målet er således foreneligt med mit eget om analytisk transparens.

Han opnår den nævnte stringens ved først at kombinere Kress og van Leeuwens højt specialiserede grammatiske forståelse med O’Tooles rangsegmentering, som han så kombinerer med Baldry og Thibaults clusteranalyse. Han mener, at kombinationen er givtig, idet Kress og van Leeuwen på deres side ikke arbejder med en egentlig rangsegmentering, mens O’ Toole ikke har en så højt specialiseret grammatisk forståelse. Boeriis kalder sin rangsegmentering dynamisk, og når den er det, skyldes det Baldry og Thibaults cluster-analyse. Cluster-analysen udmærker sig ved at basere sig på tekstinterne forhold og ikke prædefinerede størrelser (ibid.:137-139). Kombinationen af forskellige teorier giver ham fire rangniveauer:

- *Komponenter*: Elementer, som er dele af noget andet – figurenheder.

- *Figurenheder*: Elementer, som fungerer som enheder i teksten.
- *Gruppering*: Elementer, som fungerer som grupper af figurenheder i teksten.
- *Teksthelhed*: Elementer, der fungerer som overordnede helheder af grupperinger, figurenheder og komponenter. Det bliver således muligt at zoome ind og ud i teksten, hvor selv den mindste komponent på komponentrangen bliver til en teksthelhed.

Den dynamisk funktionelle rangsegmentering muliggør ydermere, at forskellige figurenheder kan relateres eksempelvis til grupperinger (ibid.:140-141). Spørgsmålet er bare, hvordan man finder ud af, hvilke elementer i en visuel tekst der hører sammen på de forskellige rangniveauer Boeriis' svar er *affinitetsmekanismer*, hvilket han forstår som:

"(...)grammatiske ressourcer, [der] indgår direkte og med ofte central betydning i de samlede instantieringsvalg, som udgør en visuel teksts betydning." (ibid.:144).

Han opregner herefter et antal konkrete affinitetsmekanismer, som er udledt på baggrund af metafunktionerne (ibid.). Som jeg vender tilbage til senere, begynder jeg analyserne med at inddele mine tekster i teksthelheder, grupperinger, figurenheder og komponenter, idet Boeriis skriver, at en analyse med fordel kan påbegyndes således (ibid.:149). Inden jeg når så langt, vil jeg dog først gennemgå, hvilke modes jeg undersøger i analyserne.

Motiv

Jeg vil her undersøge logoernes motiver og anvender således Boeriis (2009) og Kress og van Leeuwen i kombination. Når det er i kombination, skyldes det, at Boeriis er nyere, og at han flere steder kritiserer Kress og van Leeuwen. De kalder eksempelvis den horisontale informationsstruktur for *Given-New*, hvor der er enighed om det givne, mens der endnu ikke er enighed om det nye (Kress & van Leeuwen 2006:181). De argumenterer videre for, at denne struktur er ideologisk, idet de mener, at den ikke nødvendigvis svarer til producentens eller forbrugerens holdning (ibid.). Boeriis mener, at inddelingen er problematisk, idet den ligger meget tæt op ad Hallidays tilsvarende inddeling for verbalsproget (Boeriis 2009:218). Han skriver andetsteds, at læsningen af visuelle tekster ikke er lineær, men non-lineær (Boeriis 2012:134), og han argumenterer således for, at betegnelserne *Venstre* og *Højre* er mere passende, idet man undgår de verbalsproglige konnotationer (Boeriis 2009:218). Det er rigtigt, at inddelingen i given-new er uheldig, idet den trækker tråde til verbalsproget, og ligeledes hvis den læses ideologisk. Jeg vil omvendt argumentere for, at betegnelserne given og new kan have en deiktisk funktion i forhold til at åbne og pege analysen hen på en holdbar tolkning, hvis eksempelvis motivet søger at fortælle en historie, som det ses i logoet for Hjerneska-deforeningen (HSF).

Med tanke på Kress og van Leeuwens definition af saliens virker det produktivt at påbegynde analyserne med at kortlægge salienshierarkiet. Salienssystemet er som nævnt hjemmehørende under den tekstuelle metafunktion, men jeg vælger at kortlægge salienshierarkiet i sammenhæng med rangsegmenteringen, da motivet ikke behøver at være det mest saliente i et logo.

Jeg indleder derfor den konkrete motivanalyse med at undersøge den tekstuelle metafunktion, som jf. ovenstående udelukkende vil omfatte en analyse af motivernes informationsstruktur i sammen-

hæng med logoernes øvrige elementer (Boeriis 2009:217-224). Herefter går jeg videre til den ideationelle metafunktion og undersøger således motivernes processer. Man kan spørge, om denne metafunktion har sin berettigelse i en sammenhæng, hvor der ved første øjekast er en overvægt af, hvad Boeriis kalder *Eksistentielle Processer* (ibid.:186). Man skal her huske på, at rangsegmenteringen muliggør, at hvad der synes som en eksistentiel proces på eksempelvis figurenhedsrangen kan være, hvad Boeriis kalder en *Materiel Proces* på komponentrangen (ibid.:188). Man skal heller ikke glemme, at Boeriis også opererer med forskellige Relationelle Processer, hvor en participants betydning udvides, idet den tilskrives en anden betydning end sin blotte eksistens (ibid.:191-194). Endelig går jeg videre til den interpersonelle metafunktion, hvor jeg eksempelvis undersøger forskellige modtagerpositioner (ibid.:254-269). Ressourcen *Modalitet* er også hjemhørende under den interpersonelle metafunktion, men jeg venter med at undersøge motivernes modalitet, da Boeriis' modalitetsmarkører og van Leeuwens (2011) farveparametre er nogle af de samme (Boeriis 2009:277-286; van Leeuwen 2011:60-65).

Grafisk form

Johannesen skriver:

"(...)even two-dimensional shape becomes very complex when its potential for distinguishing meaning is scrutinized." (Johannesen 2010:10).

Han opregner således tre dimensioner med tilhørende underkategorier, som stregers betydningspotentiale kan inddeles i (ibid.:167) men begrænser sig dog til at undersøge, hvordan form (*shape*) kan betyde rent interpersonelt (ibid.:215). I Johannesen (2012) koncentrerer han sig omvendt om logoers eksperientielle betydning (Johannesen 2012:164). Han koncentrerer sig med andre ord om logoers ideationelle betydning, idet Andersen og Holsting skriver, at den ideationelle metafunktion kan inddeles i henholdsvis den eksperientielle- og den logiske metafunktion (Andersen & Holsting 2015:406). Johannesen (2010) skriver, at meget af den hidtidige multimodale forskning har koncentreret sig om de to udtryksstrata semantikken og leksikogrammatikken (Johannesen 2010:11). Han mener ikke, at denne praksis er tilstrækkelig i relation til analysen af grafisk form og argumenterer således for at arbejde med et grafologisk stratum og et grafemisk stratum (ibid.:64) i forlængelse af Hallidays stratifikationsforståelse. For at kunne håndtere distinktionen imellem de to strata opererer han med multiple tidsskalaer (Johannesen 2010:131), hvilket han også gør i Johannesen (2012). Han får således en *Artikulationsskala (L+1)*, en *Stregbegivenhedsskala (L)* og en *Mikrobegivenhedsskala (L-1)*, idet han argumenterer for, at man må undersøge mindst tre skalaer for at have beskrevet et system i sin helhed (Johannesen 2012:161-167). Jeg vælger at følge Johannesen og inddrager således skalahierarkiske analyser senere i artiklen.

Han skriver videre, at han er interesseret i at undersøge det materielle spor efter en artikulationshandling, og at hans analyseenhed således er den grafiske streg på stregbegivenhedsskalaen (ibid.:164). Jeg vil således argumentere for, at han anvender hele skalahierarkiet til en grafemisk analyse, hvis jeg anvender hans termer fra 2010. I analysen af den grafiske form – det grafemiske perspektiv – vælger jeg dog kun at fokusere på L-1. Han bemærker nemlig, at det her bliver synligt, om en streg ser håndlavet ud, og således om afsender er synlig eller ej (ibid.:167). Distinktionen

svarer til, om den grafemiske analyse af et logo skal placeres i den modificerede RPF-analyses øverste eller nederste venstre kvadrant. Når jeg undersøger en grafisk forms interpersonelle betydningspotentiale, begrænser jeg mig således til at arbejde på det grafologiske stratum. Her arbejder jeg dels med antallet af bivariante og trivariante figurgrundrelationer og dels med stregbegivenhedernes strukturelle tæthed og kompleksitet (Johannesen 2010:171-173, 178-179). Jeg er nødt til at skelne skarpt imellem de to strata, da Johannesen skriver, at det interpersonelle betydningspotentiale siger noget om den grafiske forms modalitet (ibid.:214).

Farve og typografi

Van Leeuwen skriver:

"Despite the title of this book, and despite the efforts of psychologists to construct universal psychological meanings for colour, there does not seem to be a single 'language of colour.'" (van Leeuwen 2011:15).

Han viser pointen ved at slå fast, at man siden middelalderen har anvendt farve til mange forskellige formål. I dag er farvebrug således svært at give et entydigt billede af, da de forskellige tidstypiske traditioner eksisterer side om side (ibid.:15-16, 21-23). Han skriver videre:

"(...)there has been a complete disjuncture, a complete lack of integration, between modern colour theory, the currently dominant theory of colour form, and colour psychology, the currently dominant theory of colour meaning. The terminology of the colour theory (...) is entirely formal and aesthetic and classifies colour and aspects of colour without any regard for what colour communicates and how. To a semiotician this is untenable. A theory of colour must be able to connect form and meaning (...)" (ibid.:40).

Han skelner imellem et *mode* og et *medium*. Førstnævnte har både en grammatik og en lexis, mens sidstnævnte kun har en lexis, og han argumenterer for, at farvebrug er et mode (ibid.:30). Han slår dog fast, at farver har meningspotentiale, ikke specifikke meninger, og at disse meninger er kontekstafhængige (ibid.:58). Van Leeuwen nævner, hvad parametrene enkeltvis kan sige noget om (ibid.:60-65), men da de som nævnt minder om Boeriis' modalitetsmarkører, må de også kunne bidrage til at udsige noget om visuel modalitet. Kress og van Leeuwen skriver, at visuel modalitet henviser til, hvor sandt (real) noget fremstilles, og at definitionen af sandhed afhænger af øjnene, der ser (Kress og van Leeuwen 2006:154, 158). De arbejder i den forbindelse med begrebet *kodningsorientering*, som de definerer således:

"(...)sets of abstract principles which inform the way in which texts are coded by specific social groups, or within specific institutional contexts." (ibid.:165).

De opererer på den baggrund med fire kodningsorienteringer: *naturalistisk*, *sensorisk*, *abstrakt* og *teknologisk* (ibid.). Boeriis kritiserer denne inddeling på forskellig vis (Boeriis 2009:274) og foreslår i stedet en inddeling i *markeret* og *umarkeret* kodningsorientering (ibid.:275). Om kodningsori-

enteringen er henholdsvis markeret eller umarkeret er for Boeriis et spørgsmål om det instantierede mode. Høj modalitet svarer til en objektiv fremstilling, mens lav modalitet omvendt svarer til en subjektiv fremstilling (ibid.:275). Hvis disse tanker anvendes i forhold til logoer, er det muligt at stille spørgsmålstejn ved, hvad der ville svare til en markeret og umarkeret kodningsorientering. Johannesen (2010) kan hjælpe her, da han skriver, at mange logoer økonomiserer med visuelle virkemidler, idet man går efter credoet ”Less is more” (Johannesen 2010:100). Overført til Kress og van Leeuwens kodningsorienteringer må det svare til en abstrakt kodningsorientering (Kress & van Leeuwen 2006:165). Igen ses således, hvordan en kombination af Boeriis og Kress og van Leeuwen er givtig, da de fire kodningsorienteringer får en deiktisk funktion i forhold til at påbegynde analysen. Logoerne for Parkinsonforeningen (PF) og HSF, som jeg analyserer i nærværende artikel, har begge en generisk fremstilling. Som analyserne vil vise, er det dog allivel muligt at diskutere, dels om netop den generiske fremstilling altid er hensigtsmæssig, og dels hvordan logoerne kan forbedres også uden at kompromittere kodningsorienteringen. Tanken støttes af Leeuwen (2006), der skriver:

”The differences are slight, but slight differences matter in typography.” (van Leeuwen 2006:153).

Citatet handler, som man kan læse, om typografi. Jeg vil dog hævde, at tanken kan overføres til farver. En gennemgang af artiklen afslører nemlig, at van Leeuwen har mange af de samme overvejelser om typografi, som han havde sammen med Kress i relation til farver tilbage i 2002. Begge artikler relaterer eksempelvis de respektive modes til de tre metafunktioner og diskuterer, hvorvidt farver og typografi er at betragte som medier eller som modes (Kress & van Leeuwen 2002:344-351; van Leeuwen 2006:142-143,145-146). Begge artikler slår ligeledes fast, at de respektive modes skal ses i sammenhæng med de øvrigt instantierede modes (Kress & van Leeuwen 2002:351; van Leeuwen 2006:144). Farver adskiller sig dog fra andre modes på ét punkt, idet andre modes fungerer relativt uafhængigt, mens farvebrug er forblevet et metabudskab (meta-statement) (Kress & van Leeuwen 2002:350).

Ordvalg

En analyse af et slogan indebærer en skematisk analyse efter alle metafunktioner, som den er skitseret af Andersen og Holsting (Andersen & Holsting 2015:379). Her analyseres eksempelvis temaudviklingen, og det bliver således klart, hvordan teksten udvikler sig. Temaet er nemlig sætningens start – dens udgangspunkt og modtagers orienteringspunkt (Andersen & Holsting 2015:230). Andersen (2007) opregner ti vinkler på et slogan, og han inddeler overordnet disse efter, om de har fokus på afsender eller modtager (Andersen 2007:152-153). Efter at have identificeret sloganenes tema bliver det således muligt at undersøge, hvilken vinkel organisationerne hver især har valgt på deres slogan.

Skrift/billede-forhold

Martinec og Salway (2005) og van Leeuwen (2005) arbejder begge med, hvordan man nemmest muligt håndterer skrift/billede-forholdet i visuelle tekster. Deres udgangspunkt er det samme, idet de begge starter hos Barthes og hans distinktion imellem *anchorage* og *relay* (Martinec & Salway

2005:343; van Leeuwen 2005:229). Løsningerne er dog meget forskellige, idet de arbejder forskelligt. Van Leeuwen opregner et antal sproglige forbindelser og et antal filmiske forbindelser og kobler dem sammen med Barthes' terminologi. En sammenligning imellem hans oversigter viser, at han kun tager de forbindelser med – udover anchorage og relay – som både optræder i sprog og i film. En undtagelse er dog *explanation*, som kun findes i sproget. (ibid.:225, 229-30). Van Leeuwens selektivitet skyldes, at han forholder sig kritisk til, om alle sproglige forbindelser er mulige i billeder (ibid.:227). Martinec og Salway tager sig ikke tid til kritiske refleksioner. De følger bare sporet fra Barthes til Halliday, idet de skriver, at Hallidays distinktion imellem status og logikosemantiske relationer er mere systematisk og eksplicit end Barthes' (Martinec & Salway 2005:344). De giver sig således til at overføre Hallidays begreber til skrift/billede-relationer, hvilket giver dem 14 kombinationsmuligheder i alt (ibid.:361-366). Et eksempel, på hvordan de bestemmer statusrelationer, findes, når de hæfter tekstens processer op på billedets motiv. De mener, at teksten er underordnet billedet, hvis teksten er i simpel præsens eller udvidet tid (present progressive), mens billedet er underordnet teksten, hvis denne er præteritum (ibid.:350).

Jeg vil på baggrund af ovenstående argumentere for og fremføre en kritik af Martinec og Salways fremgangsmåde, der ligner Boeriis' kritik af Kress og van Leeuwen, nemlig at Martinec og Salway ukritisk forsøger at overføre Hallidays lingvistisk funderede begreber til billeder.

Jeg vælger således at anvende van Leeuwens oversigt, selvom den, som analyserne vil vise, giver anledning til diskussion. Af den grund vælger jeg at inddrage Nørgaard (2012). Hun kombinerer Pierces begreber, som jeg gennemgik tidligere, med van Leeuwens begreb *Diskursiv import* (Nørgaard 2012:113). Hendes fremgangsmåde tillader mig nemlig at pege på tolkninger, som ellers ikke ville være mulige.

Sammenfatning

Analysemetodikken kan efter ovenstående gennemgang skitses således:

- Rangsegmentering og kortlægning af salienshierarkiet.
- Analyse af motivet (markeret med et "M").
- Analyse af grafisk form (markeret med et "G" – begrænset til det ideationelle betydningspotentiale).
- Analyse af typografi (markeret med et "T").
- Analyse af ordvalget (markeret med et "O").
- Analyse af skrift/billede-forholdet (markeret med "S/B").

Målet med analyserne er at placere de enkelte modes i det nævnte koordinatsystem, som RPF-analysen består i, og således undersøge logoernes fokus. Den grafologiske analyse og farveanalysen siger dog udelukkende noget om modalitet. Jeg udformer derfor endvidere et koordinatsystem, hvor jeg krydser netop grafisk form (grafologi) med farve. Polerne på begge akser er henholdsvis lav kompleksitet gående imod høj kompleksitet. Det bliver således muligt at vurdere logoernes kompleksitetsgrad.

Analyse af Parkinsonforeningens logo

Følgende analyse tager udgangspunkt i logoet for PF, som det fremgår af Figur 1 herunder.

Figur 1 Parkinsonforeningens logo, som det anvendes på foreningens egen hjemmeside.

Rangsegmentering og salienshierarki

1. Hele logoet – motiv og tekst.

1.0.1 Motiv.

1.0.1.1 d'et.

1.0.1.2 p'et.

1.1 Al tekst.

1.1.1 Tekst – fed.

1.1.2 Tekst – normal.

1.1.3 Tekst nederst.

Motivet er en figurenhed i sig selv. Den tilhører derfor ingen gruppering, og den er derfor noteret som 1.0.1.

Figur 2 Notationer.

Jeg har adskilt 1.0.1 fra 1.1, da de har forskellige modalitetsprofiler (Boeriis 2012:144, 147). Jeg har videre underinddelt 1.0.1 i henholdsvis 1.0.1.1 og 1.0.1.2, idet førstnævnte ligner et ”d”, mens sidstnævnte ligner et ”p”. Jeg har endelig underinddelt 1.1 i 1.1.1-1.1.3, da der er anvendt forskellig formatering og farve (Boeriis 2012:144-145).

Salienshierarkiet kan ordnes efter kontrastformerne: størrelseskontrast og farvekontrast (Boeriis 2009:210-211). De parallelle røde linjer i 1.0.1, som adskilles af den hvide i midten, er hver for sig nogenlunde lige så brede som 1.1.1. Der er således udtrykt en form for formrimsaffinitet (Boeriis 2012:144-145) imellem de to figurenheder på trods af den nævnte forskel i modalitet. Jeg vil derfor argumentere for, at 1.1.2 er mest salient, netop fordi stregføringen har en ”normal” tykkelse. De næstmest saliente figurenheder er 1.0.1 og 1.1.1 i forening, og til sidst kommer 1.1.3, da denne figurenhed udtrykker farvekontrast i forhold til de øvrige og er mindre. Boeriis (2009) skriver dog, at få små elementer blandt mange store har en tendens til at påkalde sig opmærksomhed (Boeriis 2009:210-211). 1.1.3 rangerer således højere i salienshierarkiet ud fra denne tolkning. Jeg vil omvendt argumentere for, at den røde farve skaber blikfang, og at den således gør 1.0.1, 1.1.1 og 1.1.2 mere saliente.

Motiv

Tekstuel betydning

Informationsstrukturen kan både siges at være horisontal og vertikal. 1.0.1 og 1.1 er således placeret henholdsvis mod venstre og højre, og 1.1.3 er placeret nede, mens 1.1.1 og 1.1.2 er placeret oppe (Boeriis 2009:218, 221). Jeg kombinerer ikke Boeriis' termer med Kress og van Leeuwens betydningspotentialer for given-new. 1.0.1 og 1.1 udtrykker, som jeg vender tilbage til nedenfor, det samme. Figurenheden er således ikke mere givet eller ny end grupperingen. Jeg kombinerer derfor ikke Boeriis' termer med Kress og van Leeuwens betydningspotentialer for given-new. Boeriis' termer oppe-nede kan derimod med fordel kombineres med Kress og van Leeuwens betydningspotentialer for *Ideal-Real*. 1.1.3 udtrykker nemlig mere praktisk information, end 1.1.1 og 1.1.2 gør, da 1.1.3 siger noget om de typiske medlemmer (Kress & van Leeuwen 2006:181, 187).

Ideationel betydning

Hvis 1.0.1 virkelig kan siges at høre sammen med 1.1.1 på baggrund af stregtykkelsen, må 1.0.1 have noget med parkinson at gøre. PF skriver på sin hjemmeside, at parkinson er en neurologisk sygdom, hvor man gradvist mister signalstoffet dopamin, som kroppen anvender til at varetage mange af dens funktioner (Hjemmeside 2 & Hjemmeside 3). 1.0.1 kan således være et billede på en nervebane. Jeg vil ikke lægge for meget i, at 1.0.1 kan blive til en knude, hvis man trækker i enderne. Jeg har nemlig ikke fundet informationer, der indikerer, at nervebanerne slår knuder på sig selv, efterhånden som sygdommen forværres. PF skriver videre, at man ønsker at være et samlingspunkt for både ramte og pårørende (Hjemmeside 4). En mere valid tolkning er således, at motivet er et udtryk for netop et samlingspunkt, en forening. En anden mulig tolkning er, at motivet er sammenviklet, så det ligner et uendelighedssymbol. 1.0.1 er således muligvis symbol på, at man står sammen i PF. §1, stk. 1 i foreningens vedtægter fortæller, at PF har et såkaldt binavn, som er: "*Dansk Parkinsonforening*" (Parkinsonforeningen 2015:2). Den venstre cirkel, som går opad, og den højre cirkel, som går nedad, kan således læses som henholdsvis et "d" og et "p" – en forkortelse for foreningens binavn. Jeg argumenterer således for, at den Eksistentielle Proces, som 1.0.1 udgør, samtidig er en Relationel symbolsk refererende Proces, der følgelig henviser til PF (Boeriis 2009: 186; 194).

Interpersonel betydning

Kontaktformen er Direkte, men kun som følge af navnetrækket (Boeriis 2009:250).

Grafisk form

Artikulationsbegivenhedsskala (L+1)

Stregbegivenhedsskala (L)

Mikrobegivenhedsskala (L-1)

Figur 3 Skalahierarkisk analyse af Parkinsonforeningens logo.

Antallet og typerne af figurgrundrelationer gør PF's logo komplekst. Jeg vil således argumentere for, at motivet kan ses som bestående af fire bivariate figurgrundrelationer eller to trivariate. (Johannesen 2010:179). Komplexiteten er ligeledes høj, hvis man undersøger typerne af stregbegivenheder på L, som de fremgår af den skalahierarkiske analyse i Figur 3. Logoet gør nemlig både brug af varianten lige på langsiderne, ikke lige>rund/lukket>konveks med de to cirkler og ikke lige>kantet/lukket>konveks i hjørnerne. Tætheden er også høj som følge af de nævnte figurgrundrelationer (Johannesen 2010:171-172; Johannesen 2012:160-161). Den grafemiske analyse viser på L-1, at logoet ikke ser håndlavet ud, da der ikke er spor efter menneskeligt arbejde (Johannesen 2012:167).

Farve

Logoet anvender tre farver: rød, hvid og grå. I denne sammenhæng er det de to førstnævnte farver, der er mest interessante, idet de kan vise en kulturel kontrast og således danskhed (Boeriis 2009:212). Parkinson er som nævnt en neurologisk sygdom, og jeg vil derfor argumentere for, at farven kan have noget med dette forhold at gøre. Farven er videre meget mættet, meget lys og ren. Jeg vil dog ikke lægge for meget i disse forhold. Mætningsgraden kan godt nok konnotere følelsesintensitet (van Leeuwen 2011:61). Analysen er således i dette tilfælde i overensstemmelse med, at foreningen sikkert lægger mange kræfter i sit arbejde. Pointen er bare, at PF sikkert også ville lægge mange kræfter i sit arbejde, hvis logoet ikke var så farvemættet. Når van Leeuwen skriver, at graduering kan konnotere, at der er nuancer, kan det undre, at foreningen ikke anvender netop graduering i sit logo. PF skriver nemlig, at symptomerne er forskellige fra person til person (Hjemmeside 3).

Typografi

Typografien har de karaktertræk, som Nørgaard nævner for konventionelle printede skrifttyper (Nørgaard 2012:116) – bortset fra at 1.1.1 er sat med fed, og 1.1.2 og 1.1.3 er sat med normal streg-

tykkelse. Jeg har allerede været inde på, hvad forskellene gør for salienshierarkiet. 1.1.1 kan videre tolkes som et tegn på, at PF sætter fokus på parkinson som følge af det assertive element (van Leeuwen 2006:148). Jeg vælger at tolke dette positivt, da andre tolkninger ikke ville være i overensstemmelse med, hvad foreningen arbejder for (Hjemmeside 4).

Ordvalg

1. Simpelt udsagn: deklarativ; 1 (eliptisk)

Parkinsonforeningen	(er)	for dig, som er parkinsonramt,
Subjekt	Finitum/Prædikator	Komplement
Bærer	(Relationel>attributiv/intensiv)	Attribut
Modus		
Frit Thema	Rhema	

2. Simpelt udsagn: deklarativ; +2 (eliptisk)

og	(Parkinsonforeningen)	(er)	for dig, som er pårørende.
Konjunkcional	(subjekt)	(Finitum/Prædikator)	Komplement
	Bærer	(Relationel>attributiv/intensiv)	Attribut
	Modus		
	Frit Thema	Rhema	

Figur 4 Sprogling analyse af Parkinsonforeningens slogan efter alle metafunktioner.

Der er særligt ét forhold, som gør PF's slogan interessant. Det er ikke, at temaerne er frie, eller at sætningerne indeholder kontekstbetinget elipse (Andersen & Holsting 2015:236, 334). Det mest interessante er, at sloganet består af to sætninger. Disse sætninger indgår i en syndetisk parataktisk relation med hinanden som følge af konjunktionalet "og" (ibid.:272). Den parataktiske forbindelse er af typen additiv ekstension, da sætning 2 tilføjer information til sætning 1, hvilket jeg har markeret i Figur 4 med et "+" (ibid.:283). Sætning 2 er yderligere interessant, da den udover kontekstbetinget elipse også indeholder strukturel elipse, hvilket typisk forekommer i netop parataktiske sætninger (ibid.:335). Det er videre interessant, at relativsætningerne er definerende i denne sammenhæng, hvorfor de figurerer i de bokse, som deres korrelater gør (ibid.:41-42). Et sidste interessant forhold er, at begge sætningers processer er af typen Relationel>attributiv/intensiv (Andersen & Holsting 2015:149.150). Sloganet er således af en type, der beskriver en egenskab ved foreningen (Andersen 2007:153). Sloganets afsenderfokus kan dog ikke tolkes som et tegn på, at foreningen ikke ønsker at være modtagerrettet i sin kommunikation. Andersen skriver nemlig, at være/have-processer er oplagte i slogans, da deres funktion netop er at klassificere, beskrive eller på anden vis identificere afsender (Andersen 2007:154).

Skrift/billede-forhold

Jeg vil argumentere for, at der er en anchorage-relation imellem skrift og billede, da teksten forankrer billedet (van Leeuwen 2005:230). Der er således en indeksikalsk relation imellem skrift og billede (Nørgaard 2012:114). Motivet kan som nævnt være udtryk for en forening, hvorfor der også kan være tale om, at tekst og billede parafraserer hinanden (van Leeuwen 2005:230). 1.0.1 kan der-

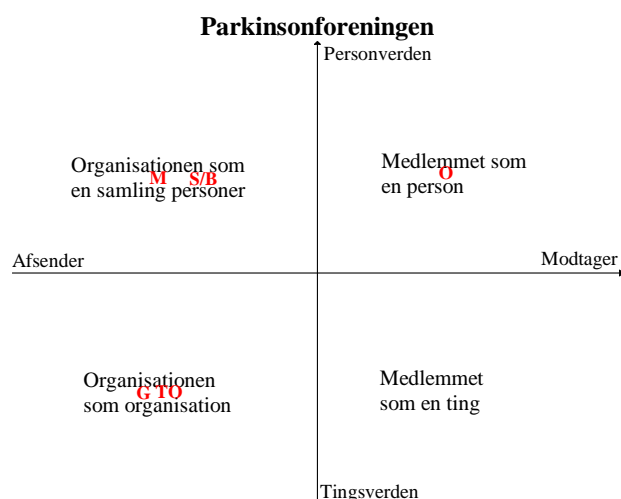
for anvendes alene uden teksten, som det sker på www.handicap.dk. Dette fremgår af Figur 5. Man får så bare ikke sloganet med.

Figur 5 Parkinsonforeningens logo, som det anvendes på www.handicap.dk.

Sammenfatning

Jeg kan nu placere PF's logo i Figur 6 som følger:

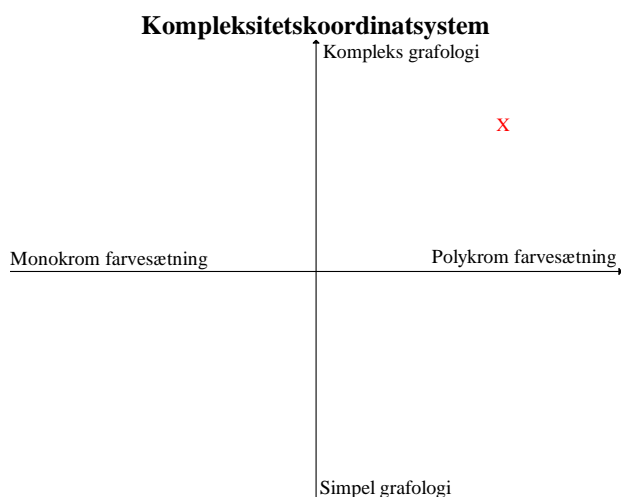

Figur 6 Grafisk sammenfatning.

- Motiv: Jeg placerer motivet i øverste venstre kvadrant, da det som nævnt kan signalere sammenhold.
- Grafisk form: Jeg placerer den grafiske form i nederste venstre kvadrant, da der ikke er spor efter menneskeligt arbejde på L-1.
- Typografi: Jeg placerer typografien i nederste venstre kvadrant, da den ikke ser håndlavet ud.
- Ordvalg: Jeg placerer ordvalget to steder i koordinatsystemet: Temaet er et upersonligt foreningsnavn, og ordvalget skal derfor placeres i nederste venstre kvadrant (Andersen & Boeriis 2012:82). Attributtet sætter dog fokus på, at der er tale om mennesker med pronomenet "dig" (ibid.:87-88).

- Skrift/billede-forhold: Jeg placerer skrift/billede-forholdet i øverste venstre kvadrant på grund af den indeksikalske relation imellem skrift og billede.

PF udsender forskellige signaler med sit logo, dog med en overvægt imod at det er en stor og upersonlig forening.

Figur 7 Kompleksitetsgrad grafisk set.

I Figur 7 placerer jeg logoet i øverste højre kvadrant, da logoet grafologisk set er relativt komplekst, og da farvesætningen er polykrom i sammenhængen.

Analyse af Hjerneskaedeforeningens logo

Følgende analyse tager udgangspunkt i logoet for HSF, som det fremgår af Figur 8 herunder.

Figur 8 Hjerneskaedeforeningens logo.

Rangsegmentering og salienshierarki

1. Hele logoet – tekst og motiv.

1.1 Hele teksten.

1.1.1 Tekst – øverst.

1.1.2 Tekst – midt.

1.1.3 Tekst – nederst.

1.0.1 Motiv.

1.0.1.1 Hoved

1.0.1.2 Venstre vinge

1.0.1.3 Højre vinge.

1.0.1.4 Hale.

Motivet er en figurenhed i sig selv. Den tilhører derfor ingen gruppering, og den er derfor noteret som 1.0.1.

Figur 9 Notationer.

Jeg har overordnet adskilt 1.1 fra 1.0.1 grundet forskelle i modalitet (Boeriis 2012:144, 147). 1.1 har jeg videre inddelt i 1.1.1-1.1.3, da de er formateret forskelligt (ibid.:144-145). 1.1.3 adskiller sig videre fra de øvrige figurenheder på grund af farverims- og afgrænsningsaffinitet (ibid.).

Salienshierarkiet er svært at bestemme endeligt, da det afhænger af fokus. Hvis fokus er på, at 1.1.1 er større end de øvrige figurenheder, bliver 1.1.1 mest salient. Den udtrykker størrelseskontrast. Hvis fokus er på, at 1.1.3 udtrykker farvekontrast, bliver denne figurenhed mest salient. Hvis man endelig fokuserer på, at 1.1.1 og 1.1.3 begge er skrevet med fede typer, bliver 1.1.2 mest salient, da denne har en "normal" formatering (Boeriis 2009:210-211). Sidstnævnte tolkning støttes af, at 1.1.1 og linjen under 1.1.2 gør 1.1.2 salient som følge af indramningskontrast (ibid.:212).

Motiv

Tekstuel betydning

Informationsstrukturen er kompleks i HSF's logo, da den både kan siges at være horisontal, vertikal og centreret. Den horisontale informationsstruktur viser sig ved, at 1.1 er mod venstre, mens 1.0.1 er mod højre (Boeriis 2009:218). Jeg kombinerer her Boeriis med Kress og van Leeuwen (Kress & van Leeuwen 2006:181) og kan således argumentere for, at 1.0.1 er et symbol. 1.0.1 er nærmere bestemt et symbol på, hvad der sker for et nyt medlem efter indmeldelse – skaden mindskes – flyver væk. Man kan hævde, at HSF fokuserer på medlemmernes skavank, da 1.1.1 er skrevet med en stor og fed skrifttype. Det synes dog ud fra ovenstående tolkning at være modsat. 1.1.1 er salient, da modtageren skal se forbindelsen imellem 1.1.1 og 1.0.1 og tænke på, hvad der bliver tilbage, hvis skaden flyver væk.

Den centrerede informationsstruktur spejler sidstnævnte læsning af salienshierarkiet, da 1.1.2 begge steder er vigtigst. 1.1 kan også læses som en vertikal triptykon-struktur, men det ændrer ikke på tolkningen af den centrerede informationsstruktur (Kress & van Leeuwen 2006:198).

Den nævnte indramningskontrast muliggør endelig at argumentere for en vertikal informationsstruktur, hvor 1.1.1 og 1.1.2 er oppe, mens 1.1.3 er nede (Boeriis 2009:221). Jeg kombinerer her Boeriis med Kress og van Leeuwen og kan således argumentere for, at 1.1.3 udtrykker specifik information (Kress & van Leeuwen 2006: 187). Tolkningen støttes af, at HSF skriver, at netop 1.1.3's ordlyd er foreningens vision (Hjemmeside 5).

Ideationel betydning

1.0.1 er på komponentrangen i færd med nogle Materielle Forandringsprocesser (Boeriis 2009:188-189), der via procesfusion (ibid.:164) skaber en flyve-væk-proces, som understøtter tolkningerne af logoets horisontale informationsstruktur. Jeg vil videre argumentere for, at 1.0.1 er et eksempel på en Relationel typificerende referende Proces, da denne participant genkendes som en bestemt fugleart – en skade (ibid.:194). HSF arbejder blandt andet for, at personer med hjerneskade og deres pårørende får den bedst mulige sociale støtte (Hjemmeside 5). 1.0.1 er derfor også et eksempel på en Relationel symbolsk refererende Proces, da HSF synes at arbejde for at mindske en hjerneskades betydning (ibid.:194).

Interpersonel betydning

1.0.1 flyver som nævnt væk og udtrykker som følge heraf ikke genblikskontrast. Foreningens navn er dog samtidig nævnt (ibid.:250). Kontaktformen er således både Indirekte og Direkte.

Grafisk form

Artikulationsbegivenhedsskala (L+1)

Stregbegivenhedsskala (L)

Mikrobegivenhedsskala (L-1)

Figur 10 Skalahierarkisk analyse af Hjerneskadeforeningens logo.

En fuld grafologisk analyse af 1.0.1 er ikke brugbar i denne sammenhæng, da 1.0.1 som nævnt genkendes umiddelbart som en skade. 1.0.1 er således et ikon (Nørgaard 2012:115). Dette forhold sætter spørgsmålstejn ved logoets modalitet, hvilket jeg vil vende tilbage til senere.

Den grafemiske analyse viser på L-1, at logoet ser maskinlavet ud, da der ikke er spor efter menneskeligt arbejde (Johannesen 2012:167).

Farve

1.1.3's farve er lys og umættet. Jeg vil dog ikke tillægge disse forhold andet end en saliensskabende betydning. Hvis man sammenholder betydningspotentialet for lyshed og mætning med, hvad HSF skriver om sine opgaver, ville andre analyser føre til en fejlfortolkning (van Leeuwen 2011:60-61; Hjemmeside 5). Logoet indgår som en del af det øvrige design på HSF's hjemmeside, hvorfor der opstår farverimsaffinitet (Boeriis 2012:144-145) imellem 1.1.3 og de forskellige menuer (Hjemmeside 5). Farvevalget synes således at være et resultat af farvemæssig konsistens. Konsistensen kan dog være en tilfældighed, da Boeriis (2009) skriver, at der kan forekomme forskellige modalitetsvalg på forskellige range (Boeriis 2009:276).

Typografi

1.1.1-1.1.3 har de karakteristika, som Nørgaard nævner i forbindelse med sin omtale af trykte skrifttyper, og teksten ser således ikke håndskrevet ud (Nørgaard 2012:116).

Ordvalg

Simpelt udsagn: deklarativ; α

Liv	- skal	også	laves.
Subjekt	Finitum	Adjunkt	Prædikator.
Attribut			Relationel>attributiv/intensiv
Modus			
	Forpligtelse		
Frit Thema	Rhema		
		Konnektor	

Bisætningsstrukturstruktur; $=\beta$

der	reddes
Komplement	Finitum/Prædikator
Mål	Materiel>handling>dispositiv
Modus	
Fast Thema	Rhema

Figur 11 Sproglig analyse af Hjerneskadeforeningens slogan efter alle metafunktioner.

HSF's slogan minder meget om PF's slogan, da sætningstypen er deklarativ og themaet er frit (Andersen & Holsting 2015:236). HSF's slogan indeholder imidlertid en parentetisk relativsætning (ibid.:41.42), hvorfor jeg har udført en uafhængig analyse af denne i Figur 11, og her er themaet fast (ibid.:41-42, 239). Analysen af relativsætningen viser, at den relaterer sig hypotaktisk til α -sætningen og elaborerer denne (Andersen & Holsting 2015:286-287). β -sætningen er af typen Materiel>handling>dispositiv, da Målet ikke skabes i processen (ibid.:85). I α -sætningen, som er den væsentligste i forhold til at bestemme slogantypen, er Prædikatoren "laves". Man kan fristes til at tro, at denne også er en Materiel Proces, da man kan indvende, at det kræver energi at leve (ibid.:160). Processen er imidlertid Relationel>attributiv/intensiv, da den kun beskriver, hvordan de to partcipanter Bærer og Attribut relaterer sig til hinanden (ibid.137-139, 149).

De to sætninger er desuden passive (ibid.:29, 77). Passivsætninger kan blandt andet anvende implicit subjekt som her, da:

1. der er en klar forestilling om, hvem partcipanten er ud fra sammenhængen.
2. der kan være tale om, at passivsætningen udtrykker, hvad et ubestemt *man* bør gøre (ibid.:72-73).

Den parentetiske relativsætning anvender implicit subjekt med baggrund i pkt. 1, da 1.1.1 og 1.1.2 sammen identificerer det implicite subjekt. Det kan være sværere at gennemskue, at α -sætningen bekræfter pkt. 2. Den synes desuden umulig at klassificere i henhold til Andersens slogantyper, da subjektet ikke er navnet på foreningen eller et personligt pronomen.

Andersen og Smedegaard (2005b) arbejder med begrebet *leksikogrammatiske metaforer*, der er kendetegnet ved en inkongruent leksikogrammatisk realisering af semantikken (Andersen & Smedegaard 2005b:332-333). De nævner eksempelvis ytringsfunktionelle metaforer, hvor *fremsettende*

opfordringer er en undertype. Disse realiseres grammatisk som deklarativer men semantisk som imperativer (ibid.:350). Andersen og Holsting nævner ikke metaforbegrebet men arbejder dog med ytringsfunktionen *konstativ opfordring*, der ud fra beskrivelsen synes at være det samme som en fremsættende opfordring (Andersen & Holsting 2015:210). Jeg vælger her at følge Andersen og Smedegaard, da deres metaforbegreb gør det muligt at argumentere for, at HSF's slogan semantisk set opfordrer modtager til at udføre en fysisk aktivitet (Andersen 2007:153). Imperativens typiske funktion er nemlig at få modtager til udføre den handling, som processen specificerer (Andersen & Holsting 2015:199).

Modaliteten "*skal*", som α -sætningen indeholder, er en undertype af modalitetssystemet *modulation*, der handler om potentialet for en handling udførelse. Hvis modalverber, som her, anvendes i en tredjepartshæftelse, realiserer de nødvendighed (ibid.:216). Som følge af ovenstående overvejelser har jeg dog valgt at analysere modalverbet "*skal*" som en forpligtigelse, da denne har at gøre med modtagerhæftelse (ibid.).

Skrift/billede-forhold

Jeg vil argumentere for, at HSF's logo er et eksempel på, at tekst og billede komplementerer hinanden (van Leeuwen 2005:230). Tolkningen støttes af den horisontale informationsstruktur og den nævnte Relationelle symbolsk refererende Proces. Det er dog også muligt at tolke relationen imellem skrift og billede som en anchorage-relation, hvor 1.1.1-1.1.3 forankrer 1.0.1 (ibid.) Der er således en indeksikalsk relation imellem skrift og billede (Nørgaard 2012:114). Logoet er dog lidt særligt, idet 1.0.1 umiddelbart genkendes som en skade. Den er således et eksempel på et ikon (ibid.:115). Det er også muligt at læse 1.0.1 som et symbol på HSF (ibid.:113). Dette rejser naturligt nok spørgsmålet om, hvornår et tegn er konventionelt nok til at blive genkendt som en konvention. Medlemmerne vil nok genkende skaden som et symbol på deres forening – ligesom medlemmerne af PF vil genkende deres forenings logo som symbol på PF. Når jeg alligevel har valgt at klassificere HSF's logo som et indeks, skyldes det, at den brede offentlighed nok ikke vil genkende logoet lige så let som medlemmerne.

Sammenfatning

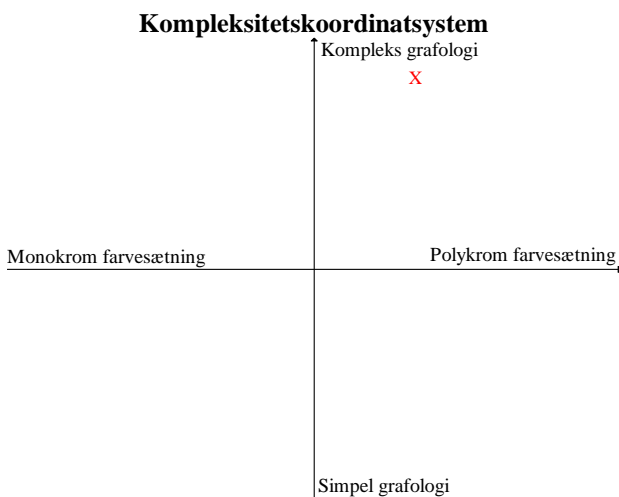
Jeg kan nu placere HSF's logo i Figur 12 som følger:

Figur 12 Grafisk sammenfatning.

- Motiv: Jeg placerer motivet i øverste højre kvadrant, da 1.0.1 jf. den horisontale informationsstruktur flyver væk.
- Grafisk form: Jeg placerer den grafiske form i nederste venstre kvadrant, da den grafemiske analyse på L-1 ikke viste spor efter menneskeligt arbejde.
- Typografi: Jeg placerer typografien i nederste venstre kvadrant, da den ikke ser håndlavet ud.
- Ordvalg: Jeg placerer ordvalget i øverste højre kvadrant som følge af den leksikogrammatiskke ytringsfunktionelle metafor.
- Skrift/billede-forhold: Jeg placerer skrift/billede-forholdet i øverste venstre kvadrant. Det komplementære forhold imellem de to modes understreger, at HSF arbejder med mennesker.

Analysen viser således, at logoet udsender forskellige signaler, dog med en overvægt mod at HSF er en menneskelig organisation.

Figur 13 Kompleksitetsgrad grafisk set.

I Figur 13 vælger jeg at placere logoet i øverste højre kvadrant, da det i sammenhængen er polykromt, og da det er komplekst grafologisk set. Om typerne og antallet af stregbegivenheder på L er udtryk for modalitet, er usikkert, idet der blot er anvendt det antal stregbegivenheder, der skal til for at tegne en skade. Man kan videre stille spørgsmålstejn ved, om kodningsorienteringen er markeret eller umarkeret. Hvis man bedømmer kodningsorienteringen i relation til det anvendte mode, må den være umarkeret. Selvom 1.0.1 genkendes som en skade, er detaljegraden nemlig ikke så høj, at kodningsorienteringen er markeret.

4D-modellen og dens fundament

Efter analysen står det klart, at man kan argumentere for mangt og meget, når det handler om udformningen af logoer. I den resterende del af artiklen vil jeg derfor udarbejde en model, der anskueliggør, hvordan multimodale valg træffes mest hensigtsmæssigt i en kommunikationssituation. Modellen ser ud som følger:

Figur 34 4D-modellen.

Jeg gennemgår 4D-modellens dimensioner herunder, men først introducerer jeg dens fundament, og det gør jeg med udgangspunkt i den sidste antagelse.

Fundament

I sin teori om *komplekse responsive processer* opererer Stacey (2011) ikke med nogen spatial metafor. Han forestiller sig med andre ord ikke noget ”indenfor” eller ”udenfor” (Stacey 2011:322). Lederen kan derfor ikke lede i klassisk forstand, men kun gestikulere til sine medarbejdere og vente på deres respons, hvorfor usikkerhed bliver et grundvilkår (ibid.:473-474, 480-481). Individet former således gruppen, og gruppen former individet (ibid.:472). Han argumenterer derfor for, at han er inspireret af Hegel, som heller ikke adskilte subjekt og objekt (ibid.:300). En anden af Staceys inspirationskilder er Elias, og hos ham henter Stacey sin forståelse af magt. Elias arbejder med begrebet *hensynets vekselvirkning*, og hans magtbegreb er således relationelt (ibid.:302-303). Stacey viser det relationelle aspekt i sin tankegang ved at henvise til sin forståelse af kontrol som gensidige begrænsninger, hvor interaktionsdeltagerne således begrænser og muliggør hinandens handlinger (ibid.:482). For at give et indtryk af hvordan hans tankeunivers fungerer, anvender Stacey begrebet *strange attractors*, som det kendes fra kaosteorien. Han anvender ligeledes tanker om komplekse responsive systemer, men slår dog fast, at han kun anvender tankegangene metaforisk, da en ukritisk overførsel af disse tanker på mennesker ville berøve dem muligheden for at træffe valg (ibid.:311-312). Af samme grund argumenterer han for, at menneskelig interaktion, der sker igennem sprog, minder mest om et komplekst adaptivt system med heterogene agenter. Computersimulationer af denne type viser nemlig, at algoritmerne interagerer lokalt og således producerer nye *strange attractors* (ibid.:314 -316).

Design

Denne dimension henviser til de multimodale ressourcer til betydningskabelse, som jeg anvendte i analyserne af PF's og HSF's logoer.

Den instantierede diskurs

Den socialesemiotiske diskursforståelse er som nævnt tidligere inspireret af Foucault. Van Leeuwen (2005) forstår således diskurser som:

“(...)socially constructed knowledges of some aspect of reality.” (van Leeuwen 2005:94).

Jeg vil dog argumentere for, at han adskiller sig fra Foucault, da han anerkender, at flere diskurser kan være i spil samtidig (ibid.:95). Van Leeuwen skriver intetsteds, at eksistensen af flere diskurser er problematisk, og jeg vil således videre argumentere for, at hans diskursforståelse er en anden end Laclou og Mouffes, Potter og Wetherells og Faircloughs forståelser af samme.

Jeg anvender derfor van Leeuwens diskursbegreb i modellen. Når han er inspireret af Foucault, må det betyde, at han som Foucault ser alting som skabt i diskurs. Modellens fire dimensioner må således også være skabt inden for en diskurs. Jeg har derfor valgt at kalde denne dimension for *Den instantierede diskurs* for ikke at skabe begrebsforvirring

Dialog

Halliday forstår kommunikation som en dialogisk og interpersonel foreteelse. En kommunikations-situation er således et formålsbestemt rum, hvor en afsender og en modtager henholdsvis forsøger at kommunikere til og forstå den anden (Andersen & Holsting 2015:418-420). Det dialogiske aspekt skal altså ikke forstås sådan, at parterne diskuterer sig til den bedste løsning. Bordum (2001) er inde på noget af det samme. Han skriver nemlig, at Foucaultinspirerede diskurstilgange er mere interesseret i oprindelse end begrundelse. Det er modsat for en teoretiker som Habermas (Bordum 2001:32, 36), hvor en diskurs forstås som en samtale (Habermas 1996a:5), og hvor *universaliseringsgrundsætningen* og *det diskursetiske princip* derfor står centralt. Habermas forstår førstnævnte som:

“(...)de følger og bivirkninger, der (antageligt) bliver resultatet af tilfredsstillelse af hver enkelts interesse, hvis den følges generelt, kan accepteres af alle berørte parter (og foretrækkes frem for følgerne af de kendte reguleringsmuligheder).” (ibid.:52-53)

og sidstnævnte som:

”Ifølge diskursetikken kan en norm kun gøre krav på gyldighed, hvis alle, der muligvis er berørt af den, opnår (hvh. ville opnå) enighed, om at denne norm gælder, som deltagere i en praktisk diskurs.” (ibid.:53).

Han skriver videre, at det diskursetiske princip er en begrundelse for universaliseringsgrundsætningen, at netop universaliseringsgrundsætningen ikke kan anvendes monologisk, og at den er en slags argumentationsregel, der muliggør enighed i praktiske diskurser. Praktiske diskurser drejer sig om, hvordan mennesker skal handle og forholde sig til ting, fænomener og hinanden i den sociale verden (ibid.:6, 53). Diskursetikken er således en etik, der *taler* om, hvordan mennesker bør handle (ibid.:5). Målet for diskursetikken er derfor at skabe grobund for, hvad Habermas kalder *rational*

konsensus – en konsensus, hvis gyldighed er testet op imod nogle bestemte gyldighedskriterier (Bordum 2001:37, 41):

- *Sandhed.*
- *Rigtighed.*
- *Sandfærdighed/oprigtighed* (Habermas 1996b:111, 142; Bordum 2001:41).

Forståelighed er også et gyldighedskrav, men det nævnes sjældent, da det forudsættes i enhver dialog (Bordum 2001:41). Med et lån fra Austins sproghandlingsteori ser Habermas nemlig *illokusionære talehandlinger* som forståelsesorienterede. Han mener omvendt, at *perlokusionære talehandlinger* er møntet på strategisk handling, hvor en interaktionsdeltager manipulerer sin modpart og således dækker over sin strategiske handling (Habermas 1996b:217-220). Habermas låner endvidere Austins forståelse af *kanstative* -, *regulative*-, og *ekspressive talehandlinger* og relaterer disse til de tre førstnævnte gyldighedskrav i den rækkefølge (ibid.:142-143, 256). Af referencen fremgår også, at Habermas opererer med tre formale verdensreferencer:

- *Den objektive verden.*
- *Den sociale verden.*
- *Den subjektive verden* (ibid.:143).

Han skriver videre, at indbyrdes forståelse er betinget af en fælles situationsdefinition, som interaktionsdeltagerne skaber ved at relatere deres udsagn til én af de tre verdener og således til den forudfortolkede livsverden, som Habermas forstår således:

”Denne intersubjektivt delte livsverden udgør baggrunden for den kommunikative handling(...)livsverdenen som den utematisk medgivne horisont, idenfor hvilken kommunikationsdeltagerne bevæger sig i fællesskab, når de tematisk relaterer sig til noget i verden.” (ibid.: 119).

Halliday arbejder således med noget meget bredt og abstrakt, mens Habermas arbejder med noget meget smalt og konkret. Jeg vil derfor argumentere for, at en kombination af Halliday og Habermas’ teoriuniverser er givtig for begge parter. Halliday har et veludviklet analyseapparat, som Habermas mangler, mens Habermas har begrundelserne, som Halliday mangler for sine kontekstbestemte valg. Jeg kobler således kontekstvariablen felt til både den objektive og subjektive verden, da felt har at gøre med den ideationelle metafunktion. Den sociale verden har at gøre med interpersonelle relationer (ibid:143), og jeg kobler den derfor til kontekstvariablen relation.

Bordum bemærker godt nok, at den rationelle konsensus kun kan opnås, hvis diskursdeltagerne er enige om alle gyldighedskrav på én gang (Bordum 2001:49). Det kan synes svært at opnå rationel konsensus om én sætning ad gangen. Ekspressive talehandlinger relaterer sig nemlig grammatisk til 1. person, regulative talehandlinger relaterer sig til 2. person, og konstative talehandlinger relaterer sig til 3. person singularis og pluralis (Bordum 2001:75-76). At opnå rationel konsensus om én sætning ad gangen synes da heller aldrig at have været Habermas’ intention, idet Bordum skriver, at

den ideelle dialog for Habermas er tidsubegrænset (ibid:247). Som følge af talehandlingernes tætte relation til person og tal er det nødvendigt at præcisere, at kombinationen af Halliday og Habermas ikke skal ses som udtryk for, at de to teoretikere kan blande sig i hinandens arbejde. Hallidays analyseredskaber og den multimodale videreudvikling heraf skal således anvendes i analysen alene. Habermas og hans gyldighedskriterier kommer først i spil, når den konkrete analyse er bragt til ende, og man ønsker at diskutere perspektiverne i en sådan analyse. At anvende Habermas' gyldighedskriterier på en sætning, der er analyseret efter alle metafunktioner, lader sig ikke gøre.

Som følge af ovenstående overvejelser vælger jeg at kalde denne dimension for *dialog* – både for at nærme mig Hallidays dialogiske kommunikationssyn men også for ikke at skabe unødvendig begrebsforvirring imellem de mange forståelser af diskurs, som jeg arbejder med i denne artikel. Navnet skal også signalere min inspiration fra Stacey og hans begreb om hensynets vekselvirkning. Hermed også sagt at jeg lægger mig op ad hans forståelse af magt som relationel, hvor Foucault ser magt som produktiv (Jørgensen & Phillips 1999:23).

Dynamisk kontekst

Inspirationen til navnet på denne dimension henter jeg i pragmatikken, som den er defineret af Mey (2001), der skriver:

"Pragmatics studies the use of language in human communication, as determined by the conditions of society." (Mey 2001:6).

Hans forståelse af den dynamiske kontekst er dog nok mest interessant:

"Context is a dynamic, not a static concept: it is to be understood as the continually changing surroundings, in the widest sense, that enable the participants in the communication process to interact, and in which the linguistic expressions of their interaction become intelligible." (Mey 2001:39).

Ved at anvende Meys begreb om den dynamiske kontekst har jeg ladet mig inspirere af Hjelmslev i udformningen af denne dimension. Når Mey slår fast, at man må overveje konteksten for at kunne vurdere, om en talehandling har fundet sted, henviser han nemlig eksplicit til Hjelmslevs tanker om vigtigheden af en kontekst (Mey 2001:110-111). Pragmatikken er videre interessant i denne sammenhæng, da Mey også skriver:

"Our understanding of utterances(...) depends crucially on the worlds in which their speakers live." (ibid.:29).

Jeg vil således argumentere for, at pragmatikken kan ses som en syntese imellem Halliday på den ene side og Habermas på den anden. En syntese imellem konteksten og livsverdenen. Pragmatikken synes desuden at være forenelig med det øvrige teorikompleks. Når van Leeuwen uddyber sin forståelse af diskurs, skriver han, at den socialt konstruerede viden er udviklet i sociale kontekster på måder, der er tilpasset (appropriate) de interesser, som aktørerne i disse kontekster har (van Leeu-

wen 2005:94). Han synes således at genbruge Meys ord om, at en pragmatisk tilgang altid inddrager aktørernes livsverden.

Når jeg henter inspiration i pragmatikken og i den dynamiske kontekst er det ligeledes for at fjerne mig fra Fairclough og hans forståelse af den sociale praksis. Van Leeuwen synes ikke at foretage samme manøvre, da han mener, at diskurser modelleres ud fra netop den sociale praksis. I og med at han opstiller nogle elementer, som den sociale praksis består af, vil jeg dog argumentere for, at han faktisk kommer skridtet videre end Fairclough. Jørgensen og Phillips' kritik af Fairclough er således ikke relevant i relation til van Leeuwen. Elementerne er:

- *Handlinger*: De aktiviteter, folk laver.
- *Måde*: Måder, hvorpå aktiviteterne skal laves. Van Leeuwen nævner forskellige adjektiver, men jeg vil argumentere for, at denne tankegang også kan overføres til det visuelle mode – eksempelvis hvis man tænker på anvendelsen af de forskellige processer.
- *Aktører*: Hvem udfører de forskellige handlinger?
- *Præsentation*: Er der krav om dresscode inden for forskellige sociale sammenhænge?
- *Ressourcer*: Anvendes der forskellige materialer for at udføre den bestemte aktivitet?
- *Sted*: Hvor finder aktiviteten sted, og hvilke ting skal gøres klar, før de kan udføres?
- *Tid*: Aktiviteter finder sted på bestemte tidspunkter og er af en bestemt varighed. Jeg vil tildele mig at udvide betydningen af tid. Staceys forståelse af tid som cirkulær åbner nemlig op for en bevidsthed om muligheden for, at man kan trække på forskellige begivenheder i virksomhedens historie i sin kommunikation (van Leeuwen 2005:106-108; Stacey 2011:322),

Van Leeuwens tanker er desuden anvendelige, da han skriver, at viden er selektiv, hvorfor alle elementer ikke aktualiseres i alle tekster (van Leeuwen 2005:109).

Han skriver videre om yderligere tre forhold, som ikke er en del af de ovennævnte elementer, men som tilføjes i en konkret diskurs. Han slår således fast, at diskurser ikke kun handler om, hvad mennesker laver (do) men også hvorfor. Forholdene er:

- *Evaluering*: Han nævner her forskellige adjektiver. Jeg vil argumentere for, at tankegangen kan overføres til, om modaliteten er markeret eller umarkeret.
- *Formål*: Hvorfor skal man lave de forskellige aktiviteter?
- *Legitimation*: Grunde til at bestemte ting skal gøres af bestemte mennesker og på bestemte måder (ibid.:104-105). Jeg vil argumentere for, at man visuelt kan se på særligt de Mentale perceptive Processer, da man herigennem kan udtrykke eksempelvis glæde eller sorg.

Han slutter af med at vise, hvordan den sociale praksis transformeres til eller indvirker på diskursen på fire forskellige måder:

- *Eksklusion*: Diskursen kan ekskludere visse dele fra den sociale praksis.
- *reorganisering* (rearrangement): Diskursen kan eksempelvis reorganisere den sociale praksis temporalt.

- *Tilføjelse* (addition): Diskursen kan tilføje noget til den sociale praksis – eksempelvis ved hjælp af evaluering.
- *Substitution*: Diskursen kan eksempelvis generalisere noget specifikt og specificere noget generelt. (ibid.:110-111).

Relationerne imellem dimensionerne

Jeg har igennem hele artiklen anvendt tanker fra Hallidays teoriapparat. Jeg vil således argumentere for, at 4D-modellen kan ses som udtryk for Hallidays tegnbegreb. Jeg ser således design som et potentiale, og den insantierede diskurs som et konkret tilfælde (Andersen & Holting 2015:402-403). Inspirationen fra Stacey fornægter sig heller ikke, idet de tre inderste dimensioner ligeledes kan ses som et adaptivt system med heterogene agenter.

Styrker og svagheder ved den multimodale metafor

Jeg har i denne artikel præsenteret en metafor 9,5 – organisationer som multimodalitet – der, som navnet antyder, har sin teoretiske basis i Hallidays forståelse af socialsemiotik og den multimodale videreudvikling heraf. Jeg har således først udviklet en multimodal diskursanalyse, der tilgodeser, at flere modes kan være i spil samtidig. Herefter har jeg igennem analyser af PF's og HSF's logoer vist dens potentiale, og siden har jeg udviklet 4D-modellen, der anskueliggør, hvordan multimodale valg træffes mest hensigtsmæssigt i en kommunikationssituation. Her har jeg ligeledes fundet mest inspiration i multimodal socialsemiotik, men har også suppleret med pointer fra Staceys teori om komplekse responsive processer, Habermas' diskursetik og pragmatikken, som den forstås af Mey.

Jeg vil runde artiklen af i bedste Morgan-stil, og lister således den multimodale metafors styrker og svagheder. I og med at metaforen er tænkt som et supplement til den 9. metafor, arver den nogle af dennes styrker og svagheder. Andersen og Smedegaard (2005a) kobler den 9. metafor til analysen af troværdighed, som den er defineret af Lund og Petersen (1999) (Andersen & Smedegaard 2005:29). Den multimodale metafor kan således yderligere underbygge tolkningerne af identitet, image og omdømme, ligesom der er en fare for overfortolkninger af organisationers visuelle kommunikation (ibid.: 94). Den multimodale metafor har imidlertid også sine egne styrker og svagheder:

Styrker:

- Den 9. metafor tager kun højde for sproget, mens den multimodale metafor supplerer med en analyse af organisationers visuelle kommunikation.
- Man kan analysere de semiotiske modes, der er behov for i situationen.

Svagheder:

- Andersen og Smedegaard kobler analysen af troværdighed til tre forhold og kan identificere, hvilke tekster der bør analyseres under henholdsvis identitet, image og omdømme (ibid.:30).

Som følge af inspirationen fra Stacey er det svært at lave disse skel ved den multimodale metafor.

- Metaforen er omfattende og derfor også tidskrævende.

Jeg forestiller mig ikke, at metaforen er færdigudviklet, da multimodalitet er et omfattende begreb. Metaforen vil således først komme rigtigt til sin ret, når andre modes såsom billeder, lyd og arkitektur bliver tilføjet – når potentialet bliver større, og betydningen, som man kan instantiere, bliver mere omfattende. Jeg forestiller mig med andre ord ikke, at metaforen er statisk, men at den er dynamisk, og at man jf. sidstnævnte styrke kan arbejde med det mode, som der er behov for i situationen.

Litteraturliste

Bøger:

Andersen, Thomas Hestbæk (2007): *Sæt ord på!* Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Andersen, Thomas Hestbæk & Morten Boeriis (2012): "Relationship/Participant Focus in Multimodal Market Communication". I: *Hermes – Journal of Language and Communication in Business* no. 48-2012.

Andersen, Thomas Hestbæk & Alexandra Emilie Møller Holsting (2015): *Teksten i grammatikken*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Andersen, Thomas Hestbæk & Flemming Smedegaard (2005a): *Den 9. metafor: Organisationer som sprog*. I: *Odense Working Papers in Language and Communication*, no. 26. Syddansk Universitet: Institut for Sprog og Kommunikation.

Andersen, Thomas Hestbæk & Flemming Smedegaard (2005b): *Hvad er meningen?* Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Bache, Carl (2012): "Leksikogrammatiske valg i en social semiotisk sprogteori." I: Andersen, Thomas Hestbæk & Morten Boeriis (red.) (2012): *Nordisk socialsemiotik. Pædagogiske, multimodale og sprogvidenskabelige landvindinger*. Odense: Syddansk Universitetsforlag: (277-298).

Boeriis, Morten (2009): *Multimodal Socialsemiotik og Levende Billeder*. Ph.d.-afhandling. Odense: Institut for Sprog og Kommunikation.

Boeriis, Morten (2012): "Tekstzoom." I: Andersen, Thomas Hestbæk & Morten Boeriis (red.) (2012): *Nordisk socialsemiotik. Pædagogiske, multimodale og sprogvidenskabelige landvindinger*. Odense: Syddansk Universitetsforlag: (131-153).

Bordum, Anders (2001): *Diskursetik og den positive selvreference*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Fairclough, Norman (1992): *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.

Habermas, Jürgen (1996a(orgi. 1983)). *Diskursetik – Notitser til et begrundelsesprogram*. Frankfurt am Main: Surhkamp Verlag: Frederiksberg: DET lille FORLAG.

Habermas, Jürgen. (1996b) (orgi. 1981)). *Teorien om den kommunikative handlen*. (John Cederstrøm, Ovs.) Frankfurt am Main: Surhkamp Verlag: Alborg: Aalborg Universitetsforlag.

- Hjelmslev, Louis (1943): *Omkring sprogteoriens grundlæggelse*. København: Munksgaard.
- Holm, Andreas Beck (2011): *Videnskab i virkeligheden – en grundbog i videnskabsteori*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Kress, Gunther & Theo van Leeuwen (2001): *Multimodal discourse: The modes and media of contemporary communication*. London: Hodder Arnold.
- Kress, Gunther & Theo van Leeuwen (2002). "Colour as a semiotic mode: notes for a grammar of colour". In: *Visual Communication Vol 1(3)*. London: Sage Publications.
- Kress, Gunther & Theo van Leeuwen (2006). *Reading Images – the grammar of visual design*. London: Routledge.
- van Leeuwen, Theo (2005): *Introducing Social Semiotics*. London: Routledge.
- van Leeuwen, Theo (2006): "Towards a semiotics of typography". I: *Information Design Journal & Document Design*, vol. 14 (2). John Benjamins Publishing Company.
- van Leeuwen, Theo (2011): *The language of colour. An introduction*. London: Routledge.
- Johannesen, Christian Mosbæk (2010): *Forensic analysis of Graphic Trademarks. A multimodal social semiotic approach*. Ph.d.-afhandling. Odense: Institut for Sprog og Kommunikation.
- Johannesen, Christian Mosbæk (2012): "Hvordan håndterer vi multimodal enkelhed." I: Andersen, Thomas Hestbæk & Morten Boeriis (red.) (2012): *Nordisk socialsemiotik. Pædagogiske, multimodale og sprogvitenskabelige landvindinger*. Odense: Syddansk Universitetsforlag:(155-176).
- Jørgensen, Marianne & Louise Phillips (1999): *Diskursanalyse som teori og metode*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Martinec, Radan & Andrew Salway (2005): *A system for image-text relations in new (and old) media*. In: *Visual Communication Vol 4(3)*. London: Sage Publications.
- Mey, Jacob L. (2001): *Pragmatics. An introduction*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd. 2. udgave.
- Morgan, Garath (2006): *Images of Organization*. London: Sage. 4. Udgave.

Nørgaard, Nina (2012): "Multimodal stilistik" I: Andersen, Thomas Hestbæk & Morten Boeriis (red.) (2012): *Nordisk socialemiotik. Pædagogiske, multimodale og sprogvidenskabelige landvin- dinger*. Odense: Syddansk Universitetsforlag: (111-130).

Phillips, Louise (2015): "Diskursanalyse" I: Tanggaard, Lene & Svend Brinkmann (red): *Kvalitati- ve metoder – en grundbog*. København: Hans Reitzels Forlag 2. udgave: (373-388).

Stacey, Ralph D. (2011): *Strategic Management and Organizational Dynamics*. Essex: Pearson Ed- ucation Limited. 6. Udgave.

Sørensen, Asger (2010): *Om videnskabelig viden – gier, ikke og ismer*. Frederiksberg: Samfunds- litteratur

Wille, Niels Erik (2007): *Fra tegn til tekst – en indføring i teorier om sproglig kommunikation*. Fre- deriksberg: Samfundslitteratur.

Hjemmesider:

Jeg anvender fem hjemmesider i artiklen For ikke at skabe forvirring lister jeg dem efter, i hvilken rækkefølge de optræder.

Hjemmeside 1: Den Danske Ordbog – opslag "logo": <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=logo> (u.å.)

Hjemmeside 2: Fakta om Parkinson: <http://www.parkinson.dk/fakta-om-parkinson>. (u.å.)

Hjemmeside 3: Hvad er Parkinsons sygdom?: <http://www.parkinson.dk/fakta-om-parkinson/hvad-er-parkinsons-sygdom>. (u.å.)

Hjemmeside 4: Det arbejder vi for: <http://www.parkinson.dk/om-os/det-arbejder-vi-for>. (u.å.)

Hjemmeside 5: Liv der reddes – skal også leves: <https://hjerneskadet.dk/hjerneskadeforeningen/>. (u.å.)

Jeg lister herunder, hvor jeg har fundet logoerne. Foreningerne er alfabetiseret efter navn.

Danske Handicaporganisationer: <http://www.handicap.dk>. (u.å.)

Hjerneskadeforeningen: <http://www.hjerneskadeforeningen.dk>. (u.å.)

Parkinsonforeningen: <http://www.parkinson.dk>. (u.å.)

Alle hjemmesider er sidst besøgt den 31. maj 2016.

Elektroniske dokumenter:

Parkinsonforeningen (2015): *Vedtægter – Parkinsonforeningen*. Parkinsonforeningen: Taastrup.
Fundet via: <http://www.parkinson.dk/sites/default/files/pdf-filer/Vedtægter2015.pdf>. (u.å)

Sidst besøgt den 31. maj 2016.